

ĮSPŪDŽIAI IŠ UNIKALIOS, JUSTĖS JANULYTĖS GARSO IR VAIZDO PROJEKTO, PREMJEROS „SMĖLIO LAIKRODŽIAI“

Jurga Mandrijauskaite

Praeitą savaitę Menų spaustuvėje šiuolaikinės muzikos festivalis „Gaida“ pristatė, tarptautinėje scenoje sparčiai garsėjančios lietuvių kompozitorės Justės Janulytės unikalų garso ir vaizdo projektą „Smėlio laikrodžiai“ su gyva elektronika bei video, šviesų ir tiulio instaliacijomis. Tai pirmasis didelės apimties lietuvių inicijuotas ir įgyvendinamas kūrinys įtrauktas į europinį didžiųjų šiuolaikinės muzikos festivalių tinklą „Reseau Varese“. Po premjeros Vilniuje šį projektą numatoma parodyti prestižiniuose Europos festivaliuose: „Huddersfield Contemporary Music Festival“ (Jungtinė Karalystė), „MaerzMusik“ Berlyne (Vokietija), „Imago Dei“ Kremse (Austrija), „Holland Festival“ Amsterdame (Olandija), „Varšuvos rudens“ festivalyje (Lenkija).

Kūrinio muzikos atlikėjai – „Gaida Ensemble“ solistai: Edmundas Kulikauskas, Povilas Jacunskas, Rūta Tamutytė, Onutė Švabauskaitė (violončelės), o gyvąją elektroniką („live electronics“) įgyvendina žymūs italų specialistai Michele Tadini ir Antonello Raggi. Kūrinio scenografijos autorė Jūratė Paulėkaitė, šviesos dizainas Eugenijaus Sabaliausko (Oskaro Koršunovo teatras).

„Smėlio laikrodžiai“ yra jau trečiasis naujojo muzikinio teatro idėją realizuojantis Justės Janulytės projektas: 2007 m. ji sukūrė „Kvėpuojančią muziką“ kinetinėms skulptūroms ir „Užtemimus“ nepralaidaus stiklo instaliacijai.

Muzikinis teatras pasitinka keturiais Menų spaustuvės scenoje išsidėščiusiais milžiniškais cilindrais dengtais baltu tiuliu. Prasidėjus renginiui šių viduje išvystame apšviestus griežiančius violončelininkus, kurių grojamą muziką, viso projekto metu lydi gyva elektronika. Ant cilindro permatomų „sienelių“ pamažu projektuojami vis intensyvėjantys vaizdai, kuriantys įspūdingą trimatę dimensiją. Muzika, muzikantų judesiai ir ant cilindrų projektuojamas vaizdas – visa veikia išvien, paraleliškai, savarankiškai, tarsi skirtingi garso matmenys, skirtinga garso išraiška, tarsi vieni

sąlygotų kitų gimimą. Tarsi garsas gimtų iš vaizdo, vaizdas iš garso.

Valandos trukmės kūriniui fantastiško grožio video darbus sukūrė pripažintas italų menininkas Luca Scarzella. Projektuojami vaizdus ant „smėlio laikrodžiais“ pavirstančių tiulio instaliacijų, projekto sumanytojai meistriškai vizualizuoja muzikinę laiko ir erdvės sampratą, sustiprindami klausymosi efektą, padėdami suvokti kitomis jauslėmis muzikinių idėjų vizualią prigimtį. „Smėlio laikrodžiai“ projekcijų iš šviesos dizaino dėka, apsemiami vandens, sustingsta lede, o išalus projekcijai, cilindro viduje įšala ir muzikanto figūra, kartu su juo ir muzika. Taip akimirksniu sustabdomas laikas, kuris netrukus cikliškaai vėl „atšyla“ – vizualine, o vėliau ir garso prasme. Kompozitorė kurdama garso, vaizdo, laiko ir erdvės teatrą, sakosi čia tyrinėjanti akustines, vaizdines ir simbolines smėlio laikrodžio prasmes: „Byrantis ir besikaupiantis metaforinis smėlis, tarsi praeinančio laiko nuosėdos, vis labiau apsemia ir galiausiai visai panardina jose įkalintus kūrinio herojus, kol smėlio laikrodžių indams užsipildžius nenumaldomas chronometrų veikimas sustoja, viskas sustingsta ir ima veikti priešinga – (apsi)valymo bei (nu)skaidrėjimo – linkme.“

2

Kalbant apie muzikinę projekto pusę, Justė Janulytė kuria vientisą, gan minimalią ir monotonišką muzikinę kompoziciją. Muzikinis motyvas išlieka tas pats, tik tarsi po truputį auginamas iki kulminacinio momento, o po to vėl sugrįžtantis į pradinę padėtį nuo ko garsas ir prasidėjo, taip dar kartą sustiprindamas laiko idėją, kad viskas prasideda ten, kur kažkas baigiasi. Muzikinė kompozicija labiau buvo panaši į kontemplyvią meditaciją panardinanti klausytoją į surrealistinį, panašų į Salvadoro Dali „Ištirpusio laiko“, pasaulį, leidžiantį klausytojui pajusti laiko tekėjimą – be laikrodžio rodyklių.

Tiesa pasakius, šio kūrinio garso ir vaizdo visumai apibūdinti man būtų tinkamiausias žodis – „kosmosas“. Nes tai daugiau nei muzika, daugiau nei vaizdas, daugiau nei menas, daugiau nei idėja – tai buvo kažkas, kas simbolizuoja erdvę, laiką, egzistuojančius nepriklausomai nuo to, kaip kiekvienas iš mūsų juos jaučiame ir suprantame. Realybė persipinanti su fikcija.

Šio projekto sėkmė – visų dalyvavusių kūrėjų sutampantis kūrinio kompozicinės visumos „matymas“, proporcijų pojūtis, muzikinių įvykių ir vaizdų išsidėstymo laike režisavimas. Jau nekalbu apie techninę šio projekto pusę, kaip ir kokiais metodais ši idėja buvo išpildyta, kiek projektorių buvo „įdarbinta“ ir kaip tiksliai viskas apskaičiuota, kad būtų išgautas reikiamas efektas – viskas aukščiausiam lygyje.

Labai tikiuosi, kad šis tobulas garso vizualizacijos pavyzdys dar bus pakartotas Lietuvoje.